

zadržala stanovito vrijeme i u poslijeratnom razdoblju. Tako npr. S. Horvatić u svom *Bilinaru* (1954.) piše *Halacsya Sendtneri*, *Coleus Blumei* i dr., a na isti su način pisane i vrste u *Flori za određivanje i upoznavanje bilja* (1950.) od R. Domca, npr. *Daphne Blagayana*.

Do promjene u načinu pisanja vrsternih pridjevaka u florističkim djelima došlo je tek nakon II. svjetskog rata, kad se počelo malim slovom pisati sve vrstene pridjevke bez iznimke, tj. bez obzira jesu li izvedeni od vlastitih imena ili predstavljaju obične pridjeve. Tako se u djelu *Flora europaea III* (1972.) piše *Scrophularia scopolii*, *Satureja kitaibelii*, *Salvia bertolonii*, *Stachys beckeana*, *St. freynii*, *St. jacquini* itd. Na isti je način postupljeno i s pisanjem takvih vrsta u djelima objelodanjenima u Hrvatskoj iza 60-ih godina kao i u svim stranim florističkim djelima.

Premda je, kao što je vidljivo iz gornjeg teksta, nakon II. svjetskog rata prevladala praksa da se u florističkim djelima vrsterni pridjevci izvedeni od vlastitih imena pišu malim slovom, za to, barem

koliko je meni poznato, nema izričitog pravila nego samo preporuka. Premda nemam uvida u to je li došlo do promjena u pisanju vrsternih pridjevaka izvedenih od vlastitih imena u zadnjem, tzv. *tokijskom* Međunarodnom botaničkom kodeksu (Jokohama, 1993.), ili u nekom prijašnjem izdanju Međunarodnog botaničkog kodeksa, objelodanjenom iza 1972. prema Preporuci 73F Međunarodnog botaničkog kodeksa iz 1972. godine (Seattle), dopušteno je, kao što je naprijed već spomenuto, pisanje velikim slovom vrsternih pridjevaka izvedenih od vlastitih imena. Činjenica da je prema Međunarodnom botaničkom kodeksu dopušteno pisati velikim slovom vrstene pridjevke izvedene od vlastitih imena može poslužiti kao dovoljan putokaz kakvo gledište zauzeti u pogledu pisanja vrsternih pridjevaka u biljnih vrsta ne samo na latinskom nego i na hrvatskom. A u hrvatskom su pravopisu pravila o načinu pisanja pridjeva izvedenih od vlastitih imena vrlo jasna – uvijek velikim slovom.

Ivan Šugar

UZ 4. IZDANJE HRVATSKOGA PRAVOPISA

Iz dosadašnjega raspravljanja o Hrvatskome pravopisu vidim da je dobro obavijestiti našu opću, a i stručnu javnost da je pod sam kraj prošle godine izašlo i 4. izdanje Hrvatskoga pravopisa. Kad se to kaže, odmah se pita ima li kakvih promjena. Jasno je da ima jer su autori već u pogovoru pretisku iz 1990.

rekli da nova izdanja treba doradivati prema novim spoznajama ili modificirati prema pravopisnoj praksi. Tako je bilo u svim dosadašnjim izdanjima pa je razumljivo da je i u četvrtome. Osim sitnijih usavršavanja u Pravilima je promijenjena samo jedna pojeđinost. U pisanju imenica na *-dac*, *-tac*, *-dak* i *-tak* uklonili smo pravilo po kojem je u dvosložnim oblicima moguća dvojnost pa tako uz oblike kao *ledca*, *ledci*, *letci*, *mladca*, *mlad-*

ci, patci, predci, od imenica *ledac, le-tak, mladac, mlatac, petak, predak* i sl. nije više pravilno pisati i *leca, leci, mlaca, mlaci, paci i preci*, osim triju iznimaka, jer se piše samo *otac, oca, oci, sudac, suca, suci* i *svetac, sveca, sveci*. Kad se zna to jednostavno pravilo, onda se korisnici u načelu mogu služiti i 3. izdanjem. Dakako, pouzdanije je zagledati u 4. izdanje, pogotovu zbog stručnih razloga.

U poglavlju Pismo dodano je kratko, ali važno pravilo da naša povijesna prezimena valja pisati današnjim slovopisom i pravopisom pa i nedavna imena jer tu ima lutanja, npr. kad se piše Prilaz Gjure Deželića umjesto Đure.

Potpuno smo promijenili i predgovor jer smo rekli nekoliko riječi o teškoćama u rješavanju nekih problema, a posebno i o naravi samoga pravopisa. Naime kad se govori o pravopisu, često govore i oni kojima nisu jasni ni osnovni pojmovi. Zato smo rekli nekoliko riječi o naravi fonološkoga, morfonološkoga i korijenskoga pravopisa kako bi nesporazuma bilo što manje.

Ostalo je još nekoliko problema koje u sadašnjem vremenu nije bilo moguće riješiti, a to je pisanje dvoglasnika i dvostrukosti tipa br(j)ežuljak, str(j)elica, spr(j)ečavati, vr(j)edniji i sl. Praksa je u velikoj mjeri prihvatila likove sa j i već se nazire rješenje, ali autori smatraju da nemaju ovlaštenje da to sami riješe, a zasad nema tijela koje bi to odlučilo. Da se to može znanstveno riješiti, problema

ne bi bilo, kao ni onda kad bi se moglo jednoznačno riješiti, ali kako sve pokazuje, trebat će riješiti na tri načina, prvo, negdje samo sa e (vremena, potreba), drugdje samo je (povrjeđivati), a u nekim će i dalje ostati dvojtvo. Dok se to ne razriješi, ostaju i dalje dvostrukosti.

Poseban je problem bio, a u jednome smislu ostaje i dalje, pisanje skupova od dviju imenica jer su jedne složenice kao *autoškola*, druge su sra-slice kao *duhankesa*, treće poluslož-nice kao *rak-rana*, a bliske su im veze nesklonjivih pridjeva s imenicom kao *fer igra, drap haljina*. Poplavom anglizama to je područje u pravopisnoj praksi postalo još zamršenije. U engleskome jeziku od dviju uzastopnih imenica prva preobrazbom, bez morfoloških oznaka, preuzima ulogu pridjeva pa se te veze izravno prenose u hrvatski jezik ili se u njemu šire nove po tome tipu. On je postojao i prije poplave anglizama, nazvan tursko-njemački tip, ali su takve veze bile rijetke, a danas su se pretvorile u poplavu koja nemilice plavi hrvatski jezik i tako se javljaju izrazi kao *banket sala, mobitel imenik*, pa čak i *med bomboni, porculan suđe*. Tu je teško samo pravopisom napraviti određeni red pa reći da to treba pisati tako i tako, a kako je to u jeziku, da se to autora pravopisa ne tiče. Našavši se pred tom bujicom, u prijašnjim izdanjima nismo našli najbolja rješenja pa je tu i bilo najvećih prigovora, katkada i opravdanih, ali katkada i prežestokih jer su neki zatvarali oči pred

teškoćama u kojima smo se našli. Za četvrto smo izdanje nastojali odrediti jasna pravila i primjere u rječniku uskladiti s njima. Odredili smo da se dvije imenice u skupu od kojih se prva ne sklanja, a ima svoj naglasak, pišu kao polusloženice.

Međutim, to nije samo pravopisno pitanje, nego je i jezično, jer umjesto takvih polusloženica trebalo bi od prvoga dijela kad god je to moguće, napraviti pridjev. Da to ne unosimo u pravila i sve takve primjere i u rječnik, a u obilju takvih, često privremenih i prigodnih, nismo ih sve ni mogli unijeti pa smo to u Predgovoru i posebno naglasili da bi trebalo biti *banкетna dvorana (sala)*, *mobitelni imenik*, a ne da se čak i stare i uobičajene veze kao što su *medeni bomboni*, *porculansko suđe* pretvaraju u strane tipove kao što su *med bomboni*, *porculan suđe* ili *med-bomboni*, *porculan-suđe*.

U Hrvatskome pravopisu nismo navodili čiji su to primjeri, ali kako mi takve primjere ne izmišljamo, nego ih uzimamo iz konkretnih tekstova, sada mogu reći čiji su. Vezu *mobitel imenik* našao sam u žutome zagrebačkome telefonskome imeniku, *med bomboni* na Kraševim vrećicama, a *porculan suđe* u Limexovim oglašima. Ne bih to sada ovdje spominjao da s radošću ne mogu reći da je najnovije izdanje HP u tome već pomalo zastarjelo. Pisao sam Limexu i oni sada oglašavaju *porculansko suđe*, *porculanski servis*, odgovorni su u Krašu obećali da će prvom prilikom

vratiti ispravni naziv *medeni bomboni*, u novinama sam već sreo pridjev *mobitelni* pa će vjerojatno i HPT poslušati dobar savjet i u svoj novi telefonski imenik unijeti ispravni naziv *mobitelni imenik*.

Kad već spominjem takve primjere, dobro je napomenuti da je prošle godine Goetheov institut u Zagrebu slavio 25. obljetnicu postojanja i svi su upotrebljavali lik Goethe institut. Samo jedan primjer. Janko Heidl piše *Filmovi u Goethe institutu*, Hrvatsko slovo, 25. 10. 1996. Nisam imao prilike reći da se to za hrvatski tekst treba prevesti, da to hrvatski glasi Goetheov institut, ali da sam i rekao, neki bi me sigurno napali zbog toga, da mu je to ime, da ja pretjerujem i sl., ali sada mi je drago što mogu istaći da se našla jedna osoba koja je i bez moga savjeta tako napisala. To je bila Dorotea Jendrić, koja je u Večernjem listu od 22. 12. 1996. na 17. strani napisala članak pod naslovom:

Uz 25. godišnjicu Goetheova instituta u Zagrebu,

a u članku piše ovako:

“Jedan od ukupno 150 Goetheovih instituta koliko ih djeluje u sedamdeset zemalja svijeta... U djelovanju Goetheova instituta u Hrvatskoj.”

Žao mi je samo što se takve veze i dalje šire. U jednom članku u Hrvatskome slovu napisao sam da su Ličani iz Udbine osnovali Udbina klub, zatim što se i među svećenicima, koji su nekad prednjačili, a i danas još prednjače u jezičnoj kulturi, nalazi i onih

koji popuštaju pa u svoj jezik propuštaju i tip *porculan suđe*. Tako u Vjesniku od 8. 6. 1996. čitamo da se u Ivancu osniva *Caritas dvor za stare i nemoćne*, kako sam pročitao u naslovu umjesto *Caritasov dvor*. Naslov bi mogao biti i novinarski, ali nije jer se u članku još pet puta spominje *Caritas dvor*, jedanput tako, a četiri puta u genitivu: *Caritas dvora*.

Takvi primjeri jasno pokazuju teškoće autora Hrvatskoga pravopisa. Ostavili mi *Goethe institut*, *Caritas dvor* ili rekli da treba pisati *Goethe institut* ili *Caritas-dvor*, neće biti dobro. Unošenje takvih primjera u pravopisni rječnik bez komentara značilo bi u jednome smislu potvrdu loše prakse, a unijeti ih s komentarom, bar

upućivačkim, naišlo bi na prigovore da prelazimo pravopisne okvire ili da izmišljamo ono što ne postoji, kao što je bio pridjev *mobitelni* dok nije bio ostvaren. Pravopis i jezik tako su usko povezani da je katkada teško odijeliti jedno od drugoga. Svi su hrvatski pravopisi u tome imali teškoća, ali se žestoki prigovori obrušili samo na Hrvatski pravopis. No mi ćemo nastojati da u novim izdanjima na najbolji način i dalje rješavamo i stare i nove probleme, jer ma kako se to nekima u prvi mah činilo neobičnim, ni pravopis nije jednom za svagda dan, nego se mora s novim izdanjima usavršavati.

Stjepan Babić

VIJESTI

SURADNICIMA JEZIKA

Kad su počela neka čudna vrednovanja znanstvenoga rada, kad je postalo važnije gdje je članak objavljen nego kakav je, suradnja u časopisu Jezik nije vrijedjela za znanstveno napredovanje. Time je učinjena velika nepravda našem časopisu i mnogim suradnicima, posebno mlađima. Nastojanjem uredništva ta je nepravda ispravljena kad je u Narodnim novinama 2/1997. izašao je Pravilnik o mjerilima vrednovanja časopisa i publikacija s me-

đunarodno priznatom recenzijom, kao i s njima po vrsnoći izjednačenih časopisa i publikacija i na tome se popisu našao i časopis Jezik.

Zanimljivo je spomenuti da se na tome popisu ne nalazi Rad HAZU, Radovi Zavoda za slavensku filologiju, Radovi Filozofskoga fakulteta u Zadru, Radovi Zavoda za hrvatski jezik, časopis Slovo, a našla se Drvna industrija, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu i sl. Najblaže rečeno, čudni neki kriteriji, a još je čudnije